

Laboratoriemedicinska rådet – 17 års utveckling av patientnära analyserande och venös provtagning

1997 kom ett förslag om att bilda ett Laboratoriemedicinskt råd i Västerbotten. Syftet var att få en utvecklad samverkan mellan primärvården och sjukhuslaboratorierna. En inventering utfördes vid hälsocentralerna i början av 1999 på uppdrag av länsgruppen för laboratoriemedicin (LGLM). Vid inventeringen tittade man på personal, kostnader, kontroller, instrument/ metoder, samt efterfrågade analyser och önskan om hjälp från centrallaboratorierna.

I början av 2001 bildades profilgruppen (senare laboratorieinstruktörsgruppen) för att arbeta med den patientnära laborieverksamheten med inriktning på kvalitetshöjning, vardagssupport och support vid test av analysutrustning. I profilgruppen ingick laboratorieinstruktörer från Lycksele, Skellefteå och Umeå, ingenjörer från Skellefteå och Umeå samt en läkare från klinisk kemi i Umeå och en läkare från primärvården.

Under 2004 besöktes alla mottagningar på NUS för att inventera vilka som analyserade på patientnära instrument, om de analyserade interna och externa kontroller samt hjälpte dem komma igång med kontrollverksamheten. Därefter besöktes på motsvarande sätt också vårdavdelningarna för att etablera kontakt, inventerade vad de analyserade och informerade om vikten av kvalitet i det patientnära analyserandet.

LM-rådet har sedan 2005 infört kontrollprogram för att patientnära analysresultat ska ha en kvalitet motsvarande analysresultaten från sjukhuslaboratorier. LM-rådet anordnade en länsövergripande träff angående patientnära analyser i Lycksele 2006-12-15. Inbjudna var laboratorieansvariga läkare samt användare av patientnära laborieutrustning inom primärvården. Vid mötet togs ett koncensusbeslut om vilka metoder som skall användas vid Västerbottens Läns Landstings vårdcentraler.

Följande koncensusbeslut togs:

Mötesdeltagarna var överens om följande analysmeny vid hälsocentralerna:

1. Följande analyser behövs vid samtliga hälsocentraler: **CRP, glukos, Hb, urinsticka, gravtest, F-Hb, Strep-A, Paul-Bunells test (Monospot).**
2. Följande analyser kan behövas för de hälsocentraler som har vårdavdelning kopplad till sin verksamhet. **Troponin-T, kalium, kreatinin, PK (INR).**
3. För vissa hälsocentraler/mottagningar kan behov finnas att utföra analys av **HbA1c.**
4. Inget behov finns för analys av **kolesterol/triglycerider** vid vårdcentralerna.
5. Följande analyser bör inte utföras vid hälsocentral/mottagning: **Uricult och inga analyser på Reflotron** med undantag för ovan angivna analyser (kalium, kreatinin)

Godkända instrument och analysmetoder samt kontrollregler finns på länkar på första sidan.

Övriga konsensusbeslut som togs vid mötet var:

- Likvärdiga och tolkningssäkra analysresultat oavsett var provet analyseras.
- Gemensamma kvalitetsmål för de patientnära analyserna
- Patientnära analys svar skall vara lika tillförlitliga som centrallaboratorierna analysresultat.
- Samordning av inköp och utprovning av patientnära utrustning
- Gemensamt utbud av patientnära analyser med hänsyn taget till avstånd från centrallaboratorium
- Laborieriemedicin ordnar gemensamma fortbildningsdagar tillsammans med primärvården
- LM-rådets mötesprotokoll bör finnas tillgängliga på Linda.

Efter detta konsensusbeslut för snart 8 år sedan har Reflotroninstrumentet tagits ur drift och Troponin T-sticka rekommenderas inte längre. Sjukhem som har behov av analys av kalium och kreatinin har istället införskaffat i-STAT som även används för bestämning av blodgaser.

Genom ett samordnat utbud av metoder och instrumentering underlättas kvalitetsäkring av analyserna, utbildningsmöjligheter, upphandling och förestående datauppkoppling av instrumenten. Idag har hälsocentraler, mottagningar och avdelningar likvärdiga instrument och metoder. Central upphandling av instrument görs vid behov. Kontroller och reagens till dessa tillhandahålls av Mediq (Förråds- och varubeställning).

Kvalitetsprogram med intern och extern kontroll är i stort helt införda. Dessa visar att det patientnära analyserandet har en kvalitet som motsvarar det vid sjukhuslaboratorierna. Kontaktpersoner finns vid samtliga sjukvårdsenheter och personalen är utbildad i patientnära analyserande.

Preanalys och provtagning

Majoriteten av fel uppstår innan provet har anlänt till laboratoriet och uppkommer oftast vid praktisk provtagning och provhantering. Det finns indikationer på att 25 % av de laborieriemedicinska fel som upptäcks får konsekvenser för patienten. Exempel på konsekvenser är en försenad eller felaktig diagnos, förnyad provtagning eller onödiga radiologiska undersökningar, men också felaktig medicinering och felaktiga blodtransfusioner, och i värsta fall allvarlig skada eller död. Detta innebär att laborieriemedicinska fel inte bara påverkar den enskilda patientens vård och säkerhet, utan även sjukvårdssystemet i stort genom merarbete och ökade kostnader.

Sedan 2009 har därför systematisk utbildning i preanalys och provtagning genomförts för all provtagande och laborerande personal inom landstinget för att minska risken för att felaktiga provresultat ska påverka patientsäkerheten. Kompetensbevis utfärdas efter godkänd utbildning och prov. Positiva resultat av att den genomförda utbildningen visar sjuksköterskan Karin Bölenius i sin avhandling om venprovtagning. Provtagande personal har bland annat blivit betydligt bättre på att korrekt identifiera patienter före provtagning samt att söka uppdaterad information från provtagningsanvisningarna på nätet. En annan förbättring är att man lägger större vikt vid att låta patienten vila en kvart innan prover tas – vilket behövs för att kunna jämföra analys svar med referensvärden. Detta och en ökad medvetenhet om provtagnings betydelse har skapat förutsättningar för korrekt provtagning och ökad patientsäkerhet.

Sedan oktober 2013 är utbildningen webbaserad och innehåller ett kunskapstest för utfärdande av kompetensbevis. Utbildningen och kompetensbeviset skall uppdateras av provtagarna

vertannat år. Kliniken är ansvarig för att provtagande personal har uppdaterad kompetens. Utbildningen är även öppen för studeranden och personal utanför landstinget. Utbildningen nås på www.larandelandsting.se